

יוסף שילוח - בעל החלומות
שלא התגשמו
עמ' 9

פועלי כל הארצות התאחדו!

זה הדירב

زو هديرخ ZO HADEREKH

גיליון 3 / 21 בינואר 2026

צילום: עמוד של טראמפ ברשת Truth Social

טראמפ כובש מעזה ועד גרינלנד

הפגנת מטפלות צדוקים יהודיות וערביות בירושלים (צילום: כוח לעובדים)

למה העובדות עניות יותר

מכתבים למערכת

משטר האפרטהייד בגדה

בשנת 2020 פרסמנו דו"ח קצר, אליו נלוותה מפה אינטראקטיבית, שעסק בהפרות ישראליות של הריבונות הפלסטינית בשטחי A ו-B. בדו"ח סקרנו את סוג ומיקום ההפרות הישראליות אותן הכרנו באותה עת. בחלוף חמש שנים מאז פרסומו, המציאות בשטח השתנתה באופן קיצוני. שטחי הרשות הפלסטינית הפכו יעד מרכזי להשתלטות של הקיצונים והאלימים מבין המתנחלים. "המאבק" אינו עוד על שטחי C כפי שנהגו להצהיר עד לפני מספר שנים, אלא על השטחים הפתוחים בגדה המערבית. המטרה המוצהרת של אותם מתנחלים היא לדחוק את הפלסטינים אל תוך השטחים הבנויים של הכפרים והערים ולגרש את כל מי שמתגורר בשטחים שנמצאים מחוץ לשטח הבנוי או מעבד אותם.

האמצעים בהם הדבר נעשה הם אותם אמצעים המוכרים לנו משאר הגדה המערבית: הקמת מאחזים בתוך שטחי הרשות הפלסטינית או בסמוך להם; פריצות דרכים פיראטיות; השתלטויות חקלאיות; ונדליזם ושווד רכוש בדגש על עדרי צאן שלמים. אך מעל לכל, אלימות חולנית, לא פעם ממש סדיסטית, המתבצעת בגיבוי ובסיוע של הרשויות ובראשן הצבא. 100 אלף דונם הם להערכתנו גודל השטח הכולל שמתנחלים השתלטו עליו, בתוך שטחי הרשות הפלסטינית.

להלן מספר אזורים שבהם התהליך הזה בולט לעין: אזור הכפרים תל, פרעתא ואמתין ממערב לשכם, שם פרצו מתנחלי המאחזים חוות גלעד וחוות יתדות מערכת דרכים והקימו לאורכה מאחז חדש, במטרה להתחבר למאחזים סביב התנחלות עמנואל; מרובע הכפרים סינג'יל, עטארה, סלואד ואל מזרעה א-שרקיה, שם משתוללים בני משפחה אחת שהגיעו לאזור בתחילת השנה הנוכחית, בחסות ההגנה והגיבוי שהצבא מעניק להם רוב הזמן.

נוסף לערוץ האלימות המופרטת שהמתנחלים אחראים להפעלתו, מתקיים ערוץ נוסף עליו מופקד הצבא. ערוץ זה פועל באמצעות צווים צבאיים רשמיים. במהלך השנה החולפת ראינו עלייה דרסטית בהנפקת צווי הריסה למבנים פלסטיניים והרס שטחים חקלאיים הנמצאים בתוך שטחי הרשות הפלסטינית. דוגמא לכך הייתה אך לפני מספר שבועות בכפר הפלסטיני קריות, שם נעקרו כרמי זיתים בתוך שטחי B. אך המקרים הקשים ביותר, אשר נותרו ברובם סמויים מתודעת הציבור הישראלי, אירעו במחנות הפליטים בג'נין ובטול כרם, שם גורשו אלפי אנשים מבתיים ומבנים רבים נהרסו במהלך השתלטות הצבא עליהם.

התוצאה של כל זה ברורה: משטר האפרטהייד הישראלי נכנס לשלב חדש ואליים יותר מכל קודמיו בכל הקשור לעוצמת והיקפי האלימות שהוא מפעיל נגד האוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית. הדבר מתרחש כיוון שממשלת ישראל הנוכחית, הגזענית והמושחתת מכל קודמותיה, מעודדת את התופעות הללו וממנה אנשים מסוגו של המתנחל אבי בלוט לעמוד בראש פיקוד האפרטהייד.

הרב אריק אשרמן, כרם נבות

ניתן לשלוח מכתבים למערכת באמצעות הדוא"ל
zohaderekh@gmail.com

או לתיבת דואר 26205 ת"א-יפו 6126102

דברים בשם אומרם

ההוצאות להורג הוצאו מהקשרן

"עימות חריף נרשם בשידור כאשר השרה להגנת הסביבה, עידית סילמן מהליכוד, הכחישה כי קראה בעבר לפתוח באש לעבר שורפי פסולת ביהודה ושומרון. בתגובה להכחשה הנחרצת, השמיעו המגישים גדעון אוקן ועמיחי אתאלי הקלטה מדיון קודם בכנסת, בה נשמעת השרה אומרת את המילים המפורשות, מה שהוביל את סילמן לטעון כי דבריה הובנו שלא כהלכה. בתחילת הריאיון טענה השרה בתוקף: 'לא אמרתי שצריך לירות באנשים האלו. אמרתי שצריך להיכנס לשם ביד קשה. תבדקו את התמלולים שלי, הדיונים מוקלטים'. 'בטרור סביבתי צריך לטפל ולהתנהל כמו בטרור לכל דבר ועניין', אמרה בדיון שהוקלט בכנסת."

תחנת הרדיו 103 אף.אם, 12.1

300 מיליארד דולר סיוע אמריקאי

"ישראל היא המדינה שקיבלה את הסיוע האמריקאי הגבוה ביותר מאז 1946. עד 2024 היקף הסיוע הגיע לכ-330 מיליארד דולר (מהם 86 מיליארד דולר סיוע אזרחי). מדובר בסכום עצום על פני שנים רבות, וקשה לדמיין אותו. אבל יש דווקא סכום אחר, שקל יותר לדמיין, והוא הסיוע האמריקאי שניתן לישראל במהלך שתי שנות מלחמת חרבות ברזל. היקף הסיוע בשתי שנות המלחמה עמד על כ-22 מיליארד דולר. הוא הורכב כך: 3.8 מדי שנה, ועוד למעלה מ-14 מיליארד בחבילת הסיוע המיוחדת – 3.5 לרכש צבאי בארה"ב, 5.2 למערכות הגנה, 4.4 לחידוש מלאים אמריקאיים שהוזרמו לישראל. ויש עוד 2.4 מיליארד שלא נספרו כיוון שהם שימשו למבצעים אמריקאיים באזור כתוצאה מהמלחמה. 22 מיליארד דולר הם כ-70% מיליארד שקל, שזה בערך רבע מעלות המלחמה שהגיעה לכ-300 מיליארד שקל. כלומר, מבחינה מעשית, אם במלחמת חרבות ברזל ישראל לא הייתה נהנית מהסיוע האמריקאי, הרי שהיא הייתה צריכה להגדיל את ההוצאות בעשרות מיליארדים."

שלמה טייטלבוים, "כלכליסט", 12.1

נתניהו מתפורר ולא דווקא התביעה

"החקירה הנגדית של נתניהו נמשכת, וראש הממשלה הנאשם בעבירות שחיתות נופל עמוק יותר ויותר ברשת הגרסאות המופרכות שטווה בעדותו הראשית ובחקירותיו במשטרה. מהניסיון להרחיק את עצמו מהדובר הצמוד ניר חפץ שהפך עד מדינה, דרך התיאורים מכמירי הלב על הקשר הקורקטי שלו עם אשתו ועד לטענות מעוררות הגיחוך על יחסו לסיקור התקשורת שלו ושל משפחתו."

"העין השביעית", 12.1

טראמפ ונתניהו בכנסת (צילום: יונתן זינדל / פלאש 90)

שלב ב' בעזה: מושבה אמריקאית

מחזונו האימפריאליסטי. הרווח הפוטנציאלי מבחינתו לא טמון בהכרח במשאביה הכלכליים של הרצועה (אם כי האפשרות של גילוי מאגרי גז מול חופי עזה בהחלט קורצת לטראמפ), אלא ברווחים הגדולים שיניב פרויקט השיקום בעזה לקבלנים ולאילי הנדל"ן.

האז"ם של טראמפ

יש סיבה נוספת לעניין הרב שמגלה ארה"ב ברצועת עזה. ניהול הרצועה הוא הפרויקט המעשי הראשון של "מועצת השלום" – הגוף הבינלאומי שהקים טראמפ. הנשיא האמריקאי מינה את עצמו לראש המועצה, ובימים האחרונים הזמין ראשי מדינות שונות להצטרף לארגון, שהחלטותיו והצבעותיו יותנו באישורו. כהונת ראשי מדינות במועצה תוגבל לשלוש שנים ותוארך רק באישורו של טראמפ, למעט המדינות שיתרמו לה יותר ממיליארד דולר בשנה הראשונה. לנשיא אף תהיה סמכות להדיח מדינות ממועצת השלום בהתאם לשיקול דעתו.

טראמפ כבר הודיע על זהות חברי הוועד המנהל של מועצת השלום. לצד טראמפ יכהנו בו סטיב ויטקוף; ג'ארד קושנר; טוני בלייר; שר החוץ של ארה"ב מרקו רוביו; איש העסקים מארק רוואן; נשיא הבנק העולמי אג'אי באנגה; וסגן היועץ לביטחון לאומי של ארה"ב, רוברט גבריאל.

לפי פרסומים שונים, הבית הלבן שואף להקנות למועצת השלום מנדט רחב, שיאפשר לה לעסוק ב"פתרון סכסוכים" בינלאומיים גם בזירות אחרות. נראה כי טראמפ מדמיין את מועצת השלום כארגון דיפלומטי בינלאומי דומה לאו"ם, שבו יישבו מדינות נבחרות ויקבלו החלטות בנוגע לעולם – תחת ניצוחו הבלעדי. במדינות שונות הביעו חשש ממהלכיו של טראמפ, המצטיירים כניסיון לעצב מחדש את הסדר הבינלאומי ואף להחליף את האו"ם במוסד תחת הגמוניה אמריקאית מוחלטת.

ניהול רצועת עזה הוא העילה להקמתה של מועצת השלום, וההזדמנות הראשונה של טראמפ להבטיח דריסת רגל לארגון החדש ולבסס את סמכותו. עזה היא רק תחנה בדרך לארכיטקטורה בינלאומית חדשה: בהמשך עלולה מועצת השלום להתערב ולכפות את רצונו של הנשיא במקומות נוספים, מאוקראינה ועד גרינלנד ואמריקה הלטינית.

א. בן יאיר

הממשל האמריקאי הכריז בסוף השבוע האחרון על הרכב הוועד המנהל של רצועת עזה, שיפעל במסגרת "מועצת השלום" של טראמפ ויפקח על ממשלת הטכנוקרטים הפלסטינית שתנהל את הרצועה בפועל.

לפי הודעת הבית הלבן, חברי הוועד יהיו שליח האו"ם לשעבר לתהליך השלום במזרח התיכון, ניקולאי מלדנוב, שישמש כראש הוועד; הדיפלומטית ההולנדית סיגריד קאאג, לשעבר שליחת האו"ם למזרח התיכון ומתאמת בכירה מטעם האו"ם לשיקום הומניטרי בעזה; איש העסקים הישראלי יקיר גבאי; שר החוץ של טורקיה הקאן פידאן; הבכיר הקטארי עלי אל-תואדי; ראש המודיעין המצרי חסן רשאד; והשרה במשרד החוץ של איחוד האמירויות, רים אל-האשמי. בוועד יהיו חברים גם השליח האמריקאי סטיב ויטקוף, חתנו של טראמפ ג'ארד קושנר, ראש ממשלת בריטניה לשעבר טוני בלייר, ואיש העסקים האמריקאי מארק רוואן.

כבר לא ההצגה של נתניהו

בעקבות ההכרזה פרסמה לשכת ראש הממשלה נתניהו הודעה חריגה, לפיה ההכרזה "לא תואמה עם ישראל ומנוגדת למדיניותה". זו הפעם הראשונה מאז תחילת כהונתו של טראמפ בה הביעה ישראל התנגדות פומבית למדיניותו. באותו ערב אישר בכיר אמריקאי לסוכנות הידיעות "רויטרס" כי בממשל לא תיאמו את הרכב הוועד עם נתניהו, והוסיף: "עזה היא עכשיו ההצגה שלנו ולא ההצגה שלו".

במקביל, בשבוע שעבר הפר טראמפ וטו נוסף של ממשלת ישראל – על שילוב אנשי הרשות הפלסטינית בממשלת הטכנוקרטים שתנהל את עזה. לראש ועדת הטכנוקרטים מונה עלי שעת', לשעבר סגן שר התחבורה ברשות הפלסטינית. חברי הוועדה כבר התכנסו בקהיר והחלו בעבודתם, ואף זכו בברכת הרשות הפלסטינית, חמאס ויתר הפלגים הפועלים בעזה. ממשלת נתניהו עדיין גוררת רגליים ומסרבת לאפשר את כניסת חברי הוועדה לרצועת עזה, אך התקפלותה בפני הלחץ של טראמפ היא רק עניין של זמן.

כך מפקיעה ארה"ב את ניהול רצועת עזה מידי ישראל ונוטלת אותו לידיה. ההתנגדות של ממשלת נתניהו להקמת ממשל פלסטיני ברצועה, וחלומותיהם המשיחיים של חבריה לגבי טרנספר וחידוש ההתנחלות – פשוט לא מעניינים את טראמפ. כמו בגרינלנד, הנשיא האמריקאי חושק בעזה כחלק

226 ילדים יתומים בעקבות הפשיעה

הביטוח הלאומי בנושא לא מתורגם לערבית ובדרום אין אפילו מרכז חירום אחד של משרד הרווחה. אם זו לא הפקרה טוטאלית אני לא יודעת מה זה כן. תהיה ישיבת המשך ואתעקש על מענה הולם מכל משרדי הממשלה", מסרה תומא-סלימאן בתום הישיבה. "רק במהלך השבוע שעבר, נרצחו שתי נשים בחברה הערבית. אחת מהן היא ופאא חסארמה, יועצת חינוכית ואם לשני ילדים. היא נרצחה כשהילדים בתוך המכונית בדרכם לבית הספר".

שלושה עובדים נהרגו תוך יממה

עובד (42), אזרח זר, נהרג בשני (19.1) לאחר שנפגע בהתהפכות מלגזה באתר בנייה ברחוב כרמל באור יהודה. יום לפני כן נהרגו שני פועלי בניין זרים בתאונות עבודה באשדוד ובבית שמש. כך עלה לשישה מספר העובדים שנהרגו בתאונות עבודה מתחילת 2026.

העובד (40) באשדוד נהרג לאחר שנפל מהקומה ה-16 באתר פרויקט "כוכב הצפון" בשדרות הרצל בעיר, בביצוע חברת תדיר בנייה. מהקבוצה למאבק בתאונות בניין ותעשייה נמסר כי בשנה שעברה נפצעו קשה שני עובדים בשתי תאונות עבודה באתרים בביצוע תדיר, בקריית אנו ובאור יהודה. כמו כן, בשנת 2023 נהרג העובד הסיני טאנג ג'ינגהואה, לאחר שנפגע מתבנית יציקה באתר פרויקט "מגדלי ים" בבית ים בביצוע תדיר ועובד נוסף נפצע קשה לאחר שנפל מגובה באתר הפרויקט "מגדלי היצירה" בביצוע החברה בתל-אביב. תאונה קטלנית נוספת התרחשה באתר בנייה ברחוב העלייה בבית שמש, בה נהרג עובד (40) שנפגע מחפץ כבד. ממד"א נמסר כי נתקבל דיווח על פציעה קשה באתר הבנייה וכי חובשים ופראמדיקים שהגיעו לזירה דיווחו על גבר ללא סימני חיים, עם פציעה בפלג גופו העליון וקבעו את מותו. ממשטרת ישראל נמסר כי פתחה בחקירת האירוע.

יצוין שבראשון (18.1) נרשמו שורה ארוכה של תאונות עבודה. עובד בן כ-50 נפצע בינוני כשנפל מגובה בעת שקטף אבוקוד במטע סמוך לקיבוץ רמת יוחנן. צוותי הרפואה של מד"א ואיחוד הצלה העניקו לו סיוע רפואי ופינו אותו לבית החולים רמב"ם עם חבלות בגפיים. עובד נוסף כבן 50 נפצע באורח קשה לאחר שנפל מגובה של כארבעה מטרים במהלך עבודתו באתר בנייה במושב במועצה אזורית מטה יהודה. עוד נמסר על עובד בן 22 שנפצע באורח בינוני לאחר שנפל מגובה של כ-3 מטרים באתר בנייה במושב הבונים. צוותי מד"א העניקו לפצוע טיפול ראשוני ופינו אותו לבית החולים רמב"ם כשהוא סובל מחבלת ראש.

על פי דו"ח של קו לעובד, בשנת 2025 נהרגו 80 עובדים בתאונות עבודה, מתוכם 47 בענף הבנייה. זאת עלייה במספר ההרוגים לעומת 2024 שבמהלכה נהרגו 72 עובדים – מהם 37 בענף הבניין. בענף התעשייה נהרגו אשתקד 15 עובדים; בענף השירותים והמסחר נהרגו 11 עובדים; ובענף החקלאות שלושה עובדים. לגבי שלושה עובדים נוספים שנהרגו לא דווח באיזה ענף עבדו.

ח"כ עאידה תומא-סלימאן (חד"ש) סולקה השבוע (19.1) מדוכן הכנסת בעת דיון על הפשיעה בחברה הערבית. זאת, בהוראת יו"ר הכנסת, אמיר אוחנה, שזעם על כך שרצתה להשמיע לראש הממשלה בנימין נתניהו שישב במליאה את צוררי היריות הנשמעים ביישובי החברה הערבית.

"בא לך אולי לצעוק שאני משעממת אותך. 226 יתומים משעממים אותך גם?" - אמרה ח"כ תומא-סלימאן. מוקדם יותר ניהלה ח"כ תומא-סלימאן דיון חירום בוועדה לזכויות הילד על אודות ילדים יתומי פשיעה בחברה הערבית. בישיבה נחשף שאשתקד התייתמו בנסיבות אלה 226 ילדים.

מהדיון עלה גם כי 7% מכלל היתומים במדינה הם יתומי פשיעה ערבים, לעומת כ-1% בלבד בקרב יהודים. "כולם מדברים על הנרצחים, על הקורבנות הישירים של הפשיעה", אמרה תומא-סלימאן בישיבה, "ולא זוכרים שיש קורבנות נלווים שלא נרצחים או נפצעים. לא הקדשנו להם מחשבה רבה. לילדים שמאבדים הורה או את שני ההורים". לדבריה, "אי אפשר לדבר על מכת מדינה, ולא להתכונן להשלכות של מכה כזו. חייבים להתכונן להשלכות ולהתמודד איתן. מערכת שלמה של משרדי ממשלה ושל החברה האזרחית חייבים לדון כיצד לטפל ביתומים".

לשאלתה בדבר ניצול התקציב לסיוע ליתומים, ענתה נציגת אגף התקציבים במשרד האוצר כי אין לה פרטים מדויקים. היא הוסיפה כי הסוגייה לא עלתה באופן פרטני בדיוני התקציב וכי משרד הרווחה קובע את סדרי העדיפויות שלו במסגרת התקציב השנתי. נציגת משרד הרווחה הוסיפה כי 254 משפחות הגיעו למרכזי הטיפול ב-2024 על רקע מקרי רצח. לדבריה אין פילוח של המטופלים לפי יהודים או ערבים.

ח"כ איימן עודה (חד"ש) הדגיש כי מדובר בכשל מערכתי מתמשך: "פיענוח מקרי הרצח עומד על פחות מ-20%. הכי קל להאשים את החברה הערבית. אבל אין שום מדינה ערבית שבה שיעור הנרצחים במישור הפלילי מתקרב למה שקורה כאן". בדיון נשמעו עדויות קשות מאנשי מקצוע ומארגוני סיוע על אבל טראומטי מתמשך, רגשות נקמה בקרב ילדים, קריסת מסגרות החינוך והרווחה ועומס נפשי כבד על עובדים סוציאליים ומטפלים המתמודדים בעצמם עם פחד וטראומה.

עו"ס תגריד אבו דיבה, נציגת איגוד העובדים הסוציאליים וראש מחלקת רווחה בטורעאן, אמרה: "בכפר שלנו השבוע נרצחו אב ובנו ולפני חודש עוד אדם נרצח. פעם היינו מחזיקים לילד את היד ואומרים שיהיה בסדר, היום אנחנו לא מסוגלים. אנשי המקצוע קורסים מול העומס הנפשי והפיזי".

נציגת מחלקת הרווחה בדיר אל-אסד, סוזאן אסדי קראה להקמת מנגנון מדינתי לטיפול בילדים יתומי הפשיעה. היא הסבירה כי כיום ממומן טיפול נפשי ליתומים של עד 35 פגישות בלבד, מגיל 3 ומעלה, חרף העובדה שהטראומה מלווה את הילדים לאורך כל חייהם. כמו כן הודגש המחסור החמור בעובדים סוציאליים והיעדר מאגר נתונים רשמי ומשותף בין המשרדים. בסיום הדיון קראה ח"כ תומא-סלימאן להקים מנגנון בין-משרדי ייעודי, ליצור מאגר נתונים אחיד, לשפר את נגישות המידע לזכויות הכולל תרגום לשפה הערבית ולכנס ישיבת מעקב.

"אני נדהמת כל פעם מחדש כשמשרדי הממשלה משיבים שאין בידיהם פילוח ייעודי לאוכלוסייה הערבית. המשמעות ברורה: הנושא כלל לא על סדר היום. אין אף גורם ממשלתי שיוודע כמה יתומים מרצח חיים כאן. ארגוני חברה אזרחית עושים עבודת נמלים, אוספים נתון, נתון אחרי כל רצח. אתר

הפגנה של עובדות המשפחתונים בירושלים (צילום: כוח לעובדים)

עוני ואי-שוויון במבט מגדרי

כיווני מדיניות שמטרתם להתמודד עם עוני של נשים כתופעה מבנית – לא זמנית או שולית – "הניתנת לשינוי באמצעות התערבות ציבורית רחבה ומתואמת".

מחסור חמור במעונות יום מסובסדים

בין הממצאים העיקריים במסמך: נשים בישראל משתלבות בשוק עבודה המבוסס עדיין על בידול מגדרי, אופקי ואנכי: ריכוז גבוה בעיסוקים נשיים דוגמת טיפול, הוראה ושירותים, המשלמים שכר נמוך וחלקם אינם מקנים קביעות או מסלולי קידום. הפערים מתקיימים גם בקרב נשים בעלות השכלה גבוהה.

כמו כן, המעבר להורות מלווה בפגיעה ניכרת בהכנסות נשים, ירידה המכונה "קנס האימהות". נשים מפסיקות או מצמצמות את השתתפותן בשוק העבודה לאחר לידת הילד הראשון, ולעיתים גם בעקבות נישואין, כפי שנמצא בקרב נשים ערביות. פרמיית האבהות ממנה נהנים גברים מעמיקה את הפערים לאורך השנים.

המחסור החמור במסגרות ציבוריות לגיל הרך, ובמיוחד במעונות יום מסובסדים, מגביל את האפשרות של נשים, ובפרט נשים בעוני, להשתלב בעבודה בשכר. השכר הנמוך ותנאי ההעסקה הקשים של המטפלות ומפעילות המשפחתונים ושל הסייעות לגיל הרך פוגעים גם בעובדות וגם באימהות התלויות בשירותים אלה.

החוקרות מצביעות על האימהות החד-הוריות בצייןן שזו "הקבוצה החשופה ביותר לעוני. למעלה מ-30% מהן חיות בעוני, שיעור הגבוה פי שניים מזה של נשים נשואות. רבות מהן מועסקות בהיקף מלא, אך שכרן הנמוך, היעדר גישה לדיור ציבורי והעומס הטיפולי מביאים לשחיקה מתמשכת". יצוין שנשים בגיל זיקנה נפגעות פעמיים: ראשית, בשל פערי שכר ופנסיה שהצטברו לאורך החיים; ושנית, בשל קצבת זיקנה שאינה מוצמדת לשכר אלא למדד המחירים ואינה משקפת את יוקר המחיה. רק 38% מהנשים בגיל הפרישה מקבלות פנסיה תעסוקתית, והכנסתן הפנסיונית החציונית נמוכה משמעותית מזו של גברים.

ריקה הלוי

המשך כתבה בעמוד 10

מחקר חדש של מרכז אדוה ביוזמת נעמת עוקב אחר מסלול החיים של נשים בישראל, מהכניסה לשוק העבודה ועד גיל הזיקנה, ומציג את מנגנוני השעתוק, ההדרה וההתשה המובילים לעוני מתמשך, במיוחד בקרב קבוצות מוחלשות. בשנות ה-90 פרסם נעמת, ארגון הנשים של ההסתדרות, מחקר מקיף על מצבן הכלכלי של נשים בישראל שהתמקד בעיקר בנשים החיות בעוני. המחקר הצביע על אי-שוויון מגדרי עמוק: פערי שכר; הבדלים בין משקי בית בראשות נשים בהשוואה למשקי בית בראשות גברים; שיעורי השתתפות נמוכים בשוק העבודה; הכנסה נמוכה במיוחד של נשים חד הוריות; ייצוג גבוה לנשים בקרב מקבלי קצבאות הבטחת הכנסה, ומנגד - זכאות נמוכה לפנסיה. מסקנותיו המרכזיות של המחקר היו שנשים לא רק נפגעות מאי שוויון כלכלי, אלא מתמודדות במקביל גם עם תנאים חברתיים ומוסדיים המקשים על יציבות כלכלית, עצמאות וקידום אישי.

משכילות יותר ומשתכרות מעט

המחקר הנוכחי של נוגה דגן-בוזגלו, מירי אנדבלד-סבג ותהילה שרעבי, מבקש לשוב אל השאלות ההן, אך מבעד לעדשה עדכנית, כשלושה עשורים לאחר מכן. הוא מתמקד בהתהוותו של עוני לאורך שלבי החיים של נשים בישראל: מהכניסה לשוק העבודה, דרך זוגיות, הורות, גירושין, ועד לגיל הזיקנה. הבדיקה נעשתה באמצעות עיבוד לנתוני סקרי ההכנסות וההוצאות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנים 1997-2021; סקירת ספרות מחקרית; וניתוח המדיניות הכלכלית והחברתית הרלוונטית. ההתמקדות היא בקבוצות נשים החוות פגיעות כלכלית גבוהה במיוחד, בהן נשים ערביות, חרדיות, יוצאות אתיופיה, עולות מברית המועצות לשעבר, חד הוריות וקשישות.

הניתוח נערך על רקע מגמות סותרות: מצד אחד, נשים רבות יותר בישראל רוכשות השכלה גבוהה ומשתתפות בשוק העבודה. מצד שני, תנאי ההעסקה נותרו שבריריים: תעסוקה קבלנית, משרות חלקיות, פערי שכר מתמשכים, פנסיה נמוכה ותלות בקצבאות.

המסמך מתאר את מאפייני העוני והאי-שוויון הכלכלי כיום במבט מגדרי, בוחן את המנגנונים המשעתקים אותם, ומציע

בצל החקיקה לביטול עצמאות האקדמיה, מתריעה האגודה לזכויות האזרח:

אוניברסיטת ת"א פוגעת בחופש הביטוי

מחייב אישור משטרתי לכל אירוע תרבות, לא באוניברסיטה ולא באף מרחב אחר, וזה לא תחום סמכותה. גם אין כל הצדקה סבירה לדרישה זו אשר יוצרת מכשול ואפקט מצנן ואשר תביא להתערבות המשטרה באירועים שאינם לרוחה". עוד נקבעו במסמך המדיניות מגבלות חמורות על דוכנים: רק תאי סטודנטים רשאים להקים דוכן, וגם זאת רק בתחילת הסמסטר ולמטרת גיוס חברים, ללא חלוקת חומרים, פנייה לסטודנטים או שימוש בהגברה. בנוסף נאסרו לחלוטין הזמנת דוכרים חיצוניים לאירועים וחלוקת פלאיירים בקמפוס. התוצאה, לפי האגודה, היא ייבוש מכון של הפעילות הסטודנטאית והפוליטית והחלשת ההתארגנות.

בפנייתה סיפקה האגודה לזכויות האזרח דוגמאות לאכיפה סלקטיבית: מחאות למען החטופים או לתמיכה בחיילי צה"ל הותרו, בעוד שמחאות נגד המלחמה או לשיפור תנאי הסגל הוזרו – נחסמו; אירועי תרבות פוליטיים בוטלו ברגע האחרון בגלל שקבוצות ימין מחו על כוונת המארגנים לתרום חלק מההכנסות לסיוע לעזה; האוניברסיטה אף דרשה מסטודנטים לצנזר חלקים מסרט על רצח העיתונאית שירין אבו עאקלה כתנאי להקנתו בקמפוס. במקביל, אירועים בעלי אופי ממסדי או קונצנזואלי התקיימו ללא הפרעה, ואף תוך חריגה מההוראות עצמן. באגודה אף הדגישו כי "בפגישת ההנהלה עם תאי סטודנטים בתאריך 21.7.2024 אף נאמר במפורש כי מחאות יותרו רק בכיכר אנטיין למעט הקראת שמות החטופים, שהיא 'נרש' קונצנזואלי, ואותו אין כוונה להגביל".

הקמפוס אינו מרחב סטרילי

בסיכום המכתב מדגישה האגודה כי אוניברסיטה אינה רק מוסד להכשרה מקצועית, אלא מרחב חי לשיח, לביקורת ולאקטיביזם. הניסיונות להפוך אותה למרחב "סטריילי פוליטי" – ללא מחאה, ללא דוכרים חיצוניים וללא פעילות פוליטית חופשית – עומדת בסתירה למהות האקדמיה ולתפקידה בחברה דמוקרטית. האגודה דורשת מהנהלת אוניברסיטת תל אביב לחזור בה מההוראות החדשות ולהפסיק את מגמת הפגיעה בחופש הביטוי והמחאה בקמפוס.

מטעם תא חד"ש סטודנטים באוניברסיטת תל-אביב, שלקח חלק פעיל בהתארגנות נגד התקנות האנטי-דמוקרטיות של הנהלת האוניברסיטה, נמסר: "פניית האגודה מראה בבירור שהמגמות האנטי-דמוקרטיות באוניברסיטת ת"א, אותן אנו חווים כבר יותר משנתיים, הן אכן סכנה גדולה לחופש האקדמי, לחופש הביטוי ולקהילת הקמפוס כולה. איננו מוכנים לקבל מרחב אקדמי סטרילי. בעוד שכלפי חוץ אוניברסיטת תל-אביב מתהדרת בתואר גיבורת הליברליזם וחופש הביטוי, כלפי פנים המציאות שונה לחלוטין. רשויות האוניברסיטה, ובראשן יחידת האבטחה, פועלות לסיכול פעילויות פוליטיות של סטודנטים מהשמאל בתמיכה ברורה מטעם הנהלת האוניברסיטה. בצד המגמה של פגיעה בחופש הביטוי בשנתיים האחרונות, אנו עדים גם להגברה חסרת תקדים של שיתוף הפעולה בין צבא הכיבוש לבין האוניברסיטה. תופעות אלה אינן נפרדות, הן משלימות זו את זו. אנו דורשים מהנהלת האוניברסיטה לבטל מידית את כל התקנות האנטי-דמוקרטיות ולעבוד יחד עם הסטודנטים והמרצים ליצירת תקנון פעילות ציבורית דמוקרטי וכולל".

דויד מרגלית

"סגל וסטודנטים נגד ההשתלטות" - הפגנה באוניברסיטת ת"א נגד התקנות האנטי-דמוקרטיות של ההנהלה (צילום: זוהר דוד)

בצל קידום החקיקה לביטול עצמאות האקדמיה והשתלטות ממשלת הימין על המועצה להשכלה גבוהה, פנתה האגודה לזכויות האזרח בישראל השבוע לנשיא אוניברסיטת תל אביב, פרופ' אריאל פורת, בדרישה לבטל שורת הוראות חדשות המסדירות את הפעילות הציבורית בקמפוס. לדברי האגודה, ההוראות פוגעות פגיעה חמורה בחופש הביטוי, בחופש המחאה ובחופש ההתאגדות של סטודנטים וסגל. תקנות הפעילות הציבורית שראו אור בתחילת הסמסטר האחרון, מציינת האגודה, פורסמו בחוסר סמכות, חורגות מהנהלה הקיים ומהנורמות האקדמיות המקובלות, והן שלב נוסף במגמה מתמשכת של צמצום השיח הפוליטי והביקורתי בקמפוס מאז תחילת המלחמה בעזה.

בלב הביקורת עומד מסמך התקנות לפעילות ציבורית שהופץ לסטודנטים בסוף נובמבר 2025. אף שהאוניברסיטה הציגה אותו כקובץ טכני שנועד להסדיר הליכים, קובעת האגודה כי מדובר בהוראות מהותיות שמטילות מגבלות חדשות ורחבות, מבלי שעוגנו בתקנון האוניברסיטה – כנדרש בחוק זכויות הסטודנט. יחד עם זאת, רכזת חופש המחאה באגודה, עו"ד ערן גלעד, טוענת בפנייה כי גם לו הייתה האוניברסיטה קובעת את ההוראות הללו במסגרת התקנון, עדיין לא הייתה לה סמכות לקבוע אותן, שכן בית המשפט העליון פסק שוב ושוב שעל מוסדות להשכלה גבוהה לכבד את חופש הביטוי וההתארגנות של סטודנטים ולדאוג להגנה רבה ככל האפשר על זכויות אלה.

איסור הפגנות

אחת ההגבלות המרכזיות במסמך המדיניות החדש היא הדרישה כי הפגנות, עצרות ומחאות יתקיימו "ככלל" רק בכיכר אנטיין – מחוץ לשערי הקמפוס. המשמעות היא הרחקת המחאה מהמרחב האוניברסיטאי עצמו והעברתה למרחב הנשלט בפועל בידי המשטרה. לדברי האגודה, האוניברסיטה מתנערת בכך מאחריותה להגן על חופש הביטוי של קהילת הקמפוס ומצמצמת את החשיפה של סטודנטים וסגל לעמדות ביקורתיות ולא קונצנזואליות. בפנייה הודגש כי באוניברסיטאות אחרות כמו העברית, בן גוריון וחיפה, מחאות מותרות גם בתוך הקמפוס.

הגבלה נוספת ומקוממת במסמך המדיניות החדש זו הדרישה לאישור משטרתי לכל אירוע תרבותי שאינו אקדמי. דרישה כזו אינה מעוגנת בדין ואינה קיימת באף לא אחת מהאוניברסיטאות האחרות. לטענת האגודה "אין כל דין אשר

המלחמה נגד מערכת הבריאות הפלסטינית

פלסטיני, היה זה במסגרת של כיבוש צבאי ותלות מנהלית. בגללם פיתוח של מערכת בריאות עצמאית היה למשימה בלתי אפשרית.

השירותים הרפואיים נותרו מופצים בין משרד הבריאות, אונר"א, ארגוני סיוע וגורמים פרטיים. ישראל המשיכה לשלוט בתנועה של בני אדם וסחורות, וכך נותר הטיפול הרפואי תלוי בחסדו של השלטון הישראלי. אוסלו לא צמצם את השליטה הישראלית במערכת הבריאות הפלסטינית, אלא ארז אותה מחדש במסגרת מנגנון בירוקרטי שאיפשר דימוי של אוטונומיה פלסטינית.

פלסטינים מעזה ומהגדה המערבית הזקוקים לטיפול רפואי מתקדם בירושלים המזרחית הכבושה, בישראל או בחו"ל נדרשים לקבל אישור מהמנהל האזרחי. בשנת 2011, יותר מ-33 אלף בקשות כאלה הוגשו בידי משרד הבריאות הפלסטיני. שישה מבין מגישי הבקשות מתו בעודם ממתינים לאישור, ו-250 נוספים לא קיבלו שום מענה.

בעידן אוסלו, שליטה בירוקרטיה בגישה לטיפול רפואי הפכה ההיגיון המנחה של הכיבוש. באמצעות עיכובים שאילצו את החולים להמתין שבועות או חודשים, השלטון הישראלי הטיל את מרותו על מטופלים, רופאים, אמבולנסים וציוד רפואי. האלימות הקולוניאלית נמשכה באמצעות ניירת ומחסומים.

בריאות תחת מצור והשמדה

ב-2007, בעקבות נצחוננו של חמאס בבחירות והשתלטות על רצועת עזה, הטילה ישראל מצור יבשתי, אווירי וימי מלא על הרצועה. המצור כלל הגבלה על הכנסת מזון לרצועה, כולל חישוב של צריכת הקלוריות המינימלית שנדרשה להשאיר את האוכלוסייה הפלסטינית על סף אסון הומניטרי. בשנת 2008, דחתה ישראל 40% מהבקשות של מטופלים עזתיים לצאת אל מחוץ לרצועה לקבלת טיפול, לרבות מקרים דחופים של סרטן, אי-תפקוד כליות וטראומה. במקביל מנעה ישראל הכנסה לרצועה של ציוד רפואי חיוני, בטענה כי הוא עלול לשמש כציוד צבאי.

כך חנקה ישראל את מערכת הבריאות בעזה, עוד לפני אוקטובר 2023. אך רצח העם המתנהל מאז מבטא את שיאה של המלחמה הישראלית במערכת הבריאות הפלסטינית. ישראל הפכה את בתי החולים בעזה לזירות של הוצאה להורג. בין אוקטובר 2023 למאי 2025 הרג הצבא יותר מ-1,400 אנשי צוותים רפואיים וביצע יותר מ-700 תקיפות על מוסדות בריאות.

כיום נותרו בעזה פחות מ-1,800 מיטות בבתי חולים עבור אוכלוסייה של יותר משני מיליון בני אדם. טיפולים רבים בלתי זמינים ברצועה. צוותים רפואיים עובדים תחת אש, לעתים קרובות ללא חשמל, אנטיביוטיקה או סמי הרדמה. תת-התזונה הכרונית מאפשרת למחלות להתפשט במהירות, וארגון הבריאות העולמי מזהיר מפני התפרצות מגפות של פוליו, דלקת כבד וצהבת.

מה שמתרחש כעת בעזה הוא לוחמה ביולוגית באמצעות הרעבה והרס של מערכת הבריאות – מה שע'סאן אבו סתה כינה "ביוספרה של רצח עם". מתקפה מחושבת זו על עצם קיומם של החיים הפלסטיניים ברצועה שוללת מהאוכלוסייה את זכותה למרפא ולהחלמה.

לית' מלחם, א-שבכה

תרגום מערבית: א. בן יאיר

הרס מערכת הבריאות בעזה אינו תוצאה משנית של רצח העם, אלא חלק ממדיניות ארוכת שנים של מצור, כיבוש והפקרה מכוונת, שמטרתה להפוך את חיי הפלסטינים לבלתי-אפשריים. לאורך המלחמה ציינו ארגוני זכויות אדם שונים כי ישראל הורסת באופן שיטתי את מערכת הבריאות בעזה. אך זו אינה חריגה היסטורית, אלא נקודת השפל של מדיניות ישראלית מתמשכת של שחיקה שיטתית, שיבוש והרס מכוון של התנאים שמאפשרים את חיי הפלסטינים. מדיניות זו כוללת לא רק הרס של מערכת הבריאות, אלא הפיכתה משירות ציבורי מוגן לכלי נוסף בידי השלטון הישראלי, תוך יצירת תלות ברשויות הכיבוש.

ניתן לעקוב אחר התפתחות ההיגיון הקולוניאלי הישראלי בתחום הבריאות מההזנחה של שנות השבעים, עבור בהפיכת הבריאות לנשק בידי ישראל באינתיפאדה הראשונה, בחנק מערכת הבריאות בידי הכיבוש והמצור, וכלה בהשמדה של מערכת הבריאות בעזה במהלך רצח העם.

כיבוש והזנחת מערכת הבריאות, 1967-1986

בעקבות כיבוש הגדה המערבית, רצועת עזה וירושלים המזרחית ב-1967, התייחסה ממשלת ישראל למערכת הבריאות הפלסטינית כאל נטל ולא כאל זכות מוגנת של האוכלוסייה הכבושה. כתוצאה מכך הזניחו רשויות הכיבוש את מערכת הבריאות, שסבלה ממחסור בתקציבים ובפיתוח. מרפאות רבות פעלו ללא ציוד הולם ובתשתיות רעועות. המדיניות הישראלית פעלה ליצור תלות רפואית בישראל. את כל ההחלטות המהותיות בנושא תשתיות רפואיות קיבל הצבא. הכיבוש העמיד מכשולים בירוקרטיים בפני רכישת ציוד ותרופות, ואפילו רכישת אמבולנסים חדשים נזקקה לאישור מהמושל הצבאי. בשנות ה-70 המאוחרות, היה בעזה רופא אחד לכל 1,600 תושבים, לעומת רופא לכל 350-450 תושבים בישראל או בירדן. תמותת התינוקות בגדה המערבית ובעזה הגיעה ל-70 מכל 1,000 לידות חי, לעומת 14 בישראל ו-55 בירדן.

האינתיפאדה הראשונה

במהלך האינתיפאדה הראשונה (1987-1989) קרסו בתי החולים הפלסטיניים תחת עומס הפצועים. אלפים נפגעו בחודשיים הראשונים של ההתקוממות, ודחפו מערכת בריאות מעורערת ממילא אל סף התמוטטות. לאחר שנים של הזנחה, לא יכלו בתי החולים לטפל בכל קורבנות הירי והמכות. נוסף על כך, הכוחות הישראליים הפרו כדבר שבשגרה את "הניטריות הרפואיות" – עקרון בחוק הבינלאומי שנועד להגן על צוותים רפואיים, על מטופלים ועל מוסדות.

חייילים ישראליים חטפו אמבולנסים והשתמשו בהם כהסוואה לפעולות במחנות הפליטים ובערים. הם עצרו מטופלים במיטותיהם, הכו רופאים והשמידו ציוד רפואי. כך, בתי החולים הפלסטיניים הפסיקו לתפקד כמקלט מוגן והפכו אתר של שליטה צבאית. ההסתדרות הרפואית בישראל סירבה להיפגש עם משלחת של הארגון רופאים לזכויות אדם כדי לדון בטענות לפגיעה במערכת הבריאות.

אוסלו והעמקת התלות

הסכמי אוסלו בשנות ה-90 לא מימשו את זכות ההגדרה העצמית של הפלסטינים, אלא שינו את אופי השלטון הישראלי בשטחים הכבושים – משלטון ישיר לניהול בשלטון רחוק. אף על פי שההסכמים איפשרו הקמה של משרד בריאות

אזרחים מניפים דגלים של גרינלנד בהפגנה אנטי-אימפריאליסטית מול שגרירות ארה"ב בקופנהאגן (צילום: סוכנות הידיעות סין החדשה)

על רקע המשבר הקפיטליסטי והמאבק על השווקים היריבות הגוברת בין המעצמות

אבל קיים מימד נוסף ועמוק יותר. אלה סימנים (תוך 48 שעות!) שהסדר העולמי כפי שהכרנו והתגבש בראשית עידן הגלובליזציה הקפיטליסטית בתחילת שנות ה-90, לאחר התפרקות ברית המועצות, מתפורר לנגד עינינו. הניאו-ליברליזם שאפיין את הגלובליזציה הקפיטליסטית לא הניב את הפירות המצופים. חרף פירוק מוסדות רווחה ומנגנוני מדינה, התקפות בלתי פוסקות כלפי מעמד העובדים וארגוניו, הרס הסביבה לשם מיקסום רווחים והעמקת הניצול הפריפריית לטובת המעצמות הקפיטליסטיות שבליבת הגלובליזציה – נקלעו כלכלות רבות למצב של קיפאון מתמשך. ניכרים האטה ואף משבר בגידול כלכלות המעצמות של קבוצת ג'7 (ארה"ב, גרמניה, בריטניה, צרפת, איטליה, קנדה ויפן). אלה מתמודדות יחד וכל אחת בדרכה עם התעצמות סין שהיא כיום הכלכלה הגדולה בעולם במונחי תוצר לאומי גולמי (תל"ג) ושואי כוח הקניה.

השינויים בחצר האחורית

ההתמקדות של ממשל טראמפ באמריקה הלטינית אינה מקרית. לאחר כמאה שנה בה אמריקה הלטינית הייתה "החצר האחורית" של האימפריאליזם האמריקאי, בעשור האחרון ניכרת מגמה חדשה: סין היא כעת הפרטנר המסחרי מספר אחת של מדינות אמריקה הדרומית, המרכזית ומקסיקו. מבחינת ארה"ב ניתן לתרגם האטה כלכלית, גידול מזערי של המשק ונסוגה בשווקים (ועוד ב"חצר האחורית")! לאובדן הגמוניה ולשחיקה ברווחיות התאגידים הגדולים. בדיוק לזה מתכוון טראמפ כאשר הוא שב ומדקלם את הסיסמא: "לעשות את אמריקה גדולה שוב".

בתנאים אלה, שימוש בצבא החזק בעולם מתבקש כדי להשיב את ההגמוניה. חטיפת מדורו כדי להעביר את הנפט ואוצרות הטבע של ונצואלה לידי תאגיד האנרגיה הענקיים היא דוגמא לכך. אבל לא רק לארה"ב יש צבא וגם מעצמות אחרות רוצות לכבוש שווקים. במרוצת המאות ה-19 וה-20 מלחמות היו תמיד האמצעי של המעצמות הקפיטליסטיות השליטות כדי לפתור משברים כלכליים. כאן טמונה הסכנה.

נמרוד עובד

ראש ממשלת קנדה, מארק קרני, נפגש ביום שישי (16.1) עם נשיא סין שי ג'ינפינג בבייג'ינג. קרני הודיע כי שתי המדינות מקדמות שותפות אסטרטגית חדשה שתניב "הישגים היסטוריים". בביקור הראשון של ראש ממשלה קנדי בסין מאז 2017, הדגיש קרני כי ניתן להשיג התקדמות מיידית בתחומי החקלאות, האנרגיה והפיננסים, זאת במסגרת המאמצים לשקם את היחסים עם שותפת הסחר השנייה בגודלה של קנדה. הראשונה היא ארצות-הברית, כמובן.

באותן שעות, בגבולה הדרומי של ארה"ב, נשיאת מקסיקו קלאודיה שינבאום מסרה לכתבים במסיבת העיתונאים היומית, כי חברת הנפט של מקסיקו תספק את כל הנפט שקובה זקוקה לו. זאת, בעקבות המצור הימי שהממשל האמריקאי הטיל על ונצואלה לאחר חטיפת הנשיא מדורו.

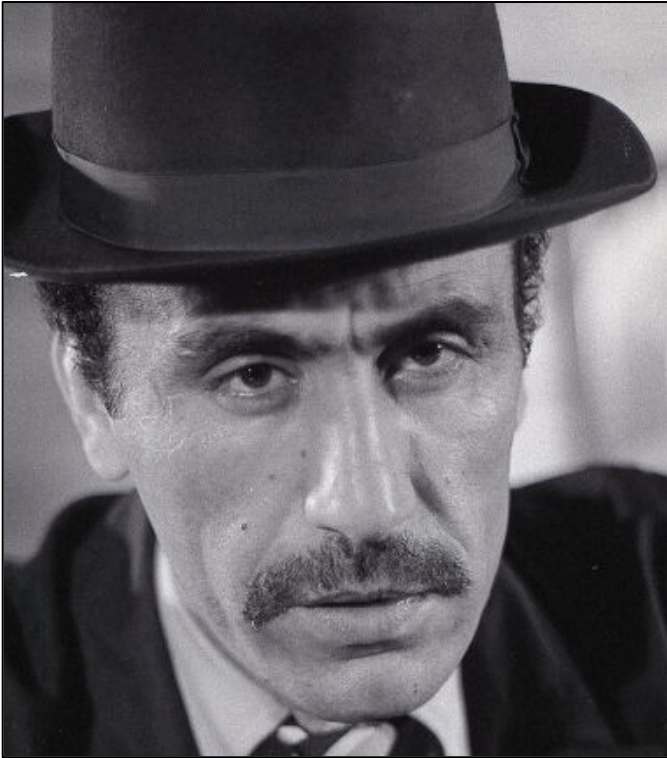
יממה לפני-כן, הגיעו חיילים ממספר מדינות אירופיות, בהן גרמניה וצרפת, לגרינלנד כחלק ממפגן התמיכה הצבאי של בעלות בריתה של דנמרק בתושבי האי. זאת על רקע האיומים של נשיא ארה"ב דונלד טראמפ לפלוש אליו ולספחו. הגעת החיילים, האמורים להיות חלק מכוח סיור ובקרה אירופי שיפקח על גבולות גרינלנד, בו פועל בסיס צבאי אמריקאי מאז שנות ה-50, מעידה על עומק משבר האמון בין אירופה לווישינגטון ועל המשבר החמור שפרץ בשורות הברית הצבאית הצפון-אטלנטית – נאט"ו.

באותו ערב, השגריר המיועד של ארה"ב לרייקיאוויק, בילי לונג, אמר שאיסלנד תהיה המדינה ה-52 של ארה"ב, אחרי שגרינלנד תהיה המדינה ה-51, ושהוא עצמו יכהן כמושל שלה. מאוחר יותר הבהיר ש"מדובר בבדיחה בין חברים". אבל באיסלנד לקחו את "הבדיחה" ברצינות גמורה.

אי-הסדר העולמי וסיבותיו

האם קיים מכנה משותף בין ההתרחשויות הפוליטיות, הצבאיות והכלכליות בבייג'ינג, בעיר מקסיקו, בנואוק בירת גרינלנד ובווישינגטון? מניתוח ראשוני ניתן להסיק שאי-הסדר גובר בזירה הבינלאומית: בריתות פוליטיות וצבאיות של עשרות שנים נפרמות; נשיא נחטף בידי מדינה אחרת; בדרומה ובצפונה של ארה"ב מחפשות הממשלות חלופה לאיום הגובר מצד ממשל טראמפ.

יוסף שילוח: בעל החלומות שטרם התגשמו

יוסף שילוח בסרט "הבלש האמיץ שורץ" (צילום מסך)

כרבים בשמאל המזרחי, הציב שילוח סימן שאלה סביב המניע הציוני שדבק בהגירת יהודי הארצות הערביות לישראל: "כשהיו שואלים אותי מה אתה? הייתי אומר ערבי-יהודי וזה היה הורס אותם. אתה לא ציוני? לא אני לא ציוני. אני לא עליתי ממניעים ציונים". כעת, תנועות חברתיות כמו "הקולקטיב המזרחי אזרחי" מנסות להרחיב את היריעה כפי שעשה שילוח ולהציע נקודת מבט אחרת להיסטוריה הישראלית.

"בחברה הישראלית ישנה דעה שהמזרחים כקולקטיב שונאים ערבים ורוצים מלחמה נגדם. אנחנו כמזרחים אשר נולדנו בארצות ערביות ודומים לערבים, אנחנו בעצם קורבן לאותו מאבק שמתנהל בין שני העמים. אנחנו רוצים להיות ישראלים וכדי להיות ישראלים המצב היחיד שזה יכול לקרות במדינת ישראל הוא שיהיה שלום בין מדינת ישראל לבין הפלסטינים. אנחנו מאמינים כמזרחים שלפלסטינים מגיעה מדינה משלהם", הבהיר שילוח.

התובנות הפוליטיות של שילוח ערערו על יסודות המבנה הפוליטי ההגמוני, איימו על הסדר הקיים ועוררו גל רדיפות נגדו. אלה הובילו אותו להגר למספר שנים לצרפת שם חש כפליט כפי שהעיד על עצמו כל חייו. כעבור כמה שנים נשטף געגועים ושב ארצה.

על אף דמותו השמחה והעולזת בסרטיו השונים, סבל שילוח מדכדוך ולמעשה היה "ליצן עצוב" כפי שהגדיר את עצמו. את דמותו של שילוח יש לחלץ מהשוליות שהוקנתה לה ולראות בו פורץ דרך תרבותי-חברתי שהלך נגד הזרם, לא חשש מביקורת והניח את התשתית לדורות של יוצרים מזרחים הפועלים בישראל. יוסף שילוח יכול בדיעבד להיות מרוצה ממפעלו התרבותי, שעל אף דברי המבקרים בזמנו הותיר את רישומו העמוק בתרבות הישראלית לדורותיה.

זהר אלון

"יוסף שילוח: בעל החלומות", סרטם האחרון של היוצרים הדוקומנטריים קובי פרג', מוריס בן מיור ועומר שילוח (בתו של גיבור הסרט), מעניק הצצה לצדדים הפחות מוכרים של השחקן הנודע. שילוח הלך לעולמו לפני 15 שנה והותיר אחריו מורשת מפוארת של משחק בקולנוע ובתיאטרון. הוא הופיע בסרטים רבים שעיצבו את הקולנוע הישראלי בימיו הראשונים, ביניהם סרטים רבים המכונים "סרטי בורקס". אלה זכו בלעג ובבוז מצד מבקרי הקולנוע שראו בהם סרטי קומדיה זולים, שנודעו לבדר את הקהל ותו לא.

בסרט שילוח משוחח עם בתו עומר ומבטל את הטענה כי מדובר בסרטים שטחיים. הוא מצביע על ההשקעה הרבה בדמויות שהטביעו חותם בדורות של ישראלים כעדות לעומק ולמורכבות של סרטים אלה. המבקרים שקטלו את סרטיו לא היו חפים מאג'נדה ממסדית בעת שמדיניות כור ההיתוך הייתה מצויה בתהליך של גוויעה והחברה הישראלית נקלעה לצומת דרכים לקראת אתגרי הרב-תרבותיות. אך המבקרים ראו עצמם כשומרי הסף של הגמוניה התרבותית הישראלית-אשכנזית והשתמשו בכוחם כדי לקבוע מה נכון ומה לא נכון. שילוח הביקורתי לא מצא כל רע בסרטים הרבים בהם השתתף. הוא התנגד לחלוקה בין סרטי איכות לסרטי בורקס שהפכו סרטי קאלט ברפרטואר הקולנוע המקומי. הוא צדק בדברו שהחלוקה בין "תרבות גבוהה" ל"תרבות נמוכה" משרתת רק את המגדירים את עצמם בעלי תרבות גבוהה ומדירה את כל השאר. על פי קרל מרקס, התרבות היא מבנה העל המגלם את האינטרסים של המעמד השליט. המעמד השליט בישראל לא היה מוכן לקבל גיוון תרבותי והכללת ביטויים אמנותיים שונים שאינם עולים בקנה אחד עם התרבות שהשליט.

במבט ראשון, הדמויות ששילוח גילם בסרטיו השונים אכן הציגו באור מגוון את היהודים יוצאי ארצות ערביות ומוסלמיות. דמויותיו הוצגו כאנשים בעלי מבטא מוזר ומראה שונה המתנהגים בצורה אקסצנטרית. יחד עם זאת יש לומר כי ישנו הבדל תהומי בין דמותו של סאלח שבתי שגילם חיים טופול בסרט "סאלח שבתי" (1964) לדמותו של פארוק ששילוח גילם בסרט "אלכס חולה אהבה" (1986). ההבדל נעוץ במורכבות הדמויות. טופול העיד כי התגורר במעברה כדי "לספוג את האווירה" וקישון שכתב את התסריט אמר כי הוא יצר דמות שטוחה "עממית, פראית" סאטירית. להבדיל שילוח, יליד כורדיסטן האיראנית שגדל במעברה ובשיכון המזרח בראשון לציון, יצר דמות עגולה ומורכבת שהוא רצה באמצעותה להציב מראה לחברה הישראלית על מצבם של מזרחים בישראל.

שילוח הקדים את זמנו, הדמויות שגילם בכישרון רב היו פרי מחשבה מעמיקה וייחודית. הביקורות שספג הולידו בו תחושת ייאוש, שהתגלגלה בהדרגה לביקורת חברתית ופוליטית חריפה. ביקורת זו זיהתה את דיכוי יהודי ארצות ערב ואת דיכוי הערבים-פלסטינים אזרחי ישראל כתוצרים של אותו סדר חברתי-פוליטי ההגמוני, שבו מזרחים ופלסטינים נדחקים למעמד של אזרחים מדרגה שנייה ושלישית, ומקומם בקולנוע ובתרבות הוא שולי במקרה הטוב ומגוון במקרה הרע. הביקורת הובילה אותו להקמת תיאטרון קהילתי לשינוי חברתי בשכונת התקווה בדרום-תל-אביב ולהצטרפות ל"חזית המזרחית" שפעלה בין היתר לקידום המו"מ עם אש"ף. בין היצירות שהעלה בחייו היו יצירותיהם של גדולי הרוח הפלסטיניים: אמיל חביבי, מחמוד דרוויש, סמיח אל-קאסם ורסאן כנאפני.

מחנות עינויים בישראל

המשך מעמ' 5

עוני ואי-שוויון במבט מגדרי

עוד עולה מהמחקר כי מערך הדיוור הציבורי בישראל מצומצם מאוד ואינו מספק מענה הולם לנשים בעוני. אימהות חד-הוריות, נשים ערביות וזקנות כמעט שאינן נכללות בקריטריונים לזכאות, ונאלצות להסתמך על שוק שכירות יקר ולא יציב, תוך שחיקה כלכלית מתמשכת.

כמו כן, נשים בעוני חוות קושי ממשי במימוש זכויות בסיסיות. זאת עקב תהליכים בירוקרטיים סבוכים, חוסר נגישות לשירותים ציבוריים, ועומס נפשי הנובע מהשילוב בין טיפול מתמשך בילדים, עבודה לא יציבה, וחיים ללא רשת ביטחון. מערכת הקצבאות, ובהן קצבות הבטחת הכנסה, מזונות וזיקנה, אינה מבטיחה רמת חיים בסיסית. תנאי הזכאות, מנגנוני המיצוי והפערים בין הצרכים הקיימים לסכומי התמיכה – מייצרים תלות מתמשכת ללא מוצא.

יצוין שמגפת הקורונה ומלחמת עזה החריפו את מצבן של נשים בעוני הן בשוק העבודה והן בהיבט של נגישות לשירותים ציבוריים. נשים רבות פוטרו או הוצאו לחל"ת, נאלצו לשאת בעול הטיפול במלווא ונפגעו כלכלית, בריאותית ונפשית בלא שקיבלו מענה מספק מהמדינה.

עובדות רבות, במיוחד בענפי טיפול, ניקיון, סיעוד ושמירה, מועסקות במתכונות פוגעניות: שעתיות, קבלניות או כעובדות משפחתוניים המוגדרות כעצמאיות, אף שתנאי העסקתן דומים לשכירות אך אינן נהנות מהגנה חוקית מלאה. מצב זה פוגע ביציבות התעסוקתית, בשכר וביכולת לממש זכויות בסיסיות. זאת בעת שזרוע האכיפה במשרד העבודה מתקשה לאכוף את חוקי העבודה וההגנה על זכויות עובדים.

ריקה הלוי

חד"ש סטודנטים אונ' ת"א

ונצואלה מקרוב ומרחוק

הרצאה של אפרים דויד

יום רביעי, 21.1 | 19:00 | בניין מקסיקו, אונ' ת"א

שותפות השלום

עוצרות את הטיהור האתני בסילוואן

יום חמישי, 22.1 | 20:00 | אוסישקין 2, ירושלים

הוועדה העממית של סכנין

צעדת מחאה נגד הפשיעה המאורגנת

יום חמישי, 22.1 | 15:00 | מסגד א-סלאם, סכנין

ישראל הפכה את מתקני הכליאה שלה לרשת של מחנות עינויים עבור פלסטינים. אסירים פלסטינים סופגים אלימות קשה, השפלה מכוונת, הרעבה, מניעת שינה, שלילת טיפול רפואי והתעללות בכל המתקנים שבהם הם מוחזקים. חלק מהאסירים עוברים תקיפות מיניות קשות. מאז אוקטובר 2023, לפחות 84 אסירים פלסטיניים מתו במחנות עינויים אלה. כך עולה מהדו"ח "גיהינום עלי אדמות" שפרסם השבוע בצלם הבוחן את מצבם של אסירים פלסטיניים במתקני הכליאה הישראליים. "מובילי המדיניות, ובראשם השר לביטחון לאומי איתמר בן גביר, מתגאים בנעשה תחת אחריותם, ולא חוששים להציג את ההתעללות בפומבי", נמסר.

הדו"ח מתבסס על עדויות של אסירים ששוחררו בחודשים האחרונים בצד מחקרים, דו"חות, פרסומי חדשות ונתוני שירות בתי הסוהר. הוא מצטרף לדו"ח "ברוכים הבאים לגיהינום" שפורסם באוגוסט 2024 ושחקר את הנושא לעומק. לדברי ארגון זכויות האדם, מהמידע המעודכן עולה כי מתקני הכליאה ממשיכים לתפקד כרשת של מחנות עינויים לפלסטינים וכי עדיין מתקיימים בהם, ואף ביתר שאת, התעללות שיטתית הכוללת אלימות גופנית והתעמרות נפשית.

מועדון הקולנוע הגדה השמאלית

מאז שהלכת/מוחמד בכרי

אירוע לזכרו של מוחמד בכרי בהשתתפות

איימן עודה, מיכאל ספרד ונועה לוי

יום ראשון, 25.1 | 19:30 | אחד העם 70, ת"א

השבוע לפי איתי בנימיני

במסגרת ההערכות לסבב הבא מכון ויצמן פיזר ברחבי הקמפוס אוסף נדיר של שטיחים פרסיים

zoha.org.il

זו הדרך ברשתות החברתיות

וואטסאפ

טוויטר

פייסבוק

אינסטגרם

טלגרם

